

Galvanizing Gratitude

נח תשע"ח

GENESIS

PARASHAS NOACH

9 / 10-22

¹⁸ The sons of Noah who came out of the Ark were Shem, Ham, and Japheth — Ham being the father of Canaan. ¹⁹ These three were the sons of Noah, and from these the whole world was spread out.

²⁰ Noah, the man of the earth, debased himself and planted a vineyard. ²¹ He drank of the wine and became drunk, and he uncovered himself within his tent. ²² Ham, the father of Canaan, saw

4a

32 / RAV WOLBE ON CHUMASH

Noah spent an entire year of total selflessness in the ark, where he sustained an untold number of animals and lived a truly spiritual life as a prophet of Hashem. Thereafter, the Torah tells us, "And Noah made himself *mundane* and planted a vineyard." Rashi explains that his initial choice should have been to plant something different, since wine has the ability to intoxicate (which is, in fact, what happened to Noah). When a person experiences a spiritual

lift and then does something that is not on a par with his newfound level, he has in essence "made himself mundane."

For this reason, Chazal instituted that we begin building our *suc-cah* immediately after Yom Kippur, thereby maintaining the spiritual level achieved on the holiest of days. After every mitzvah through which one attains a greater level of holiness, such as Shabbos or *tefillah*, he must be careful with regard to his subsequent actions lest he "make himself mundane."

The night following Yom Kippur can be compared to the return flight of a space shuttle. The most dangerous aspect of the flight is the reentry into the atmosphere. If the space shuttle does not enter at precisely the right angle, it will burn up from the friction caused by contact with the air. So, too, after Yom Kippur, when we reenter day-to-day living, it is possible that the entire "Yom Kippur" can get burned by the free-for-all atmosphere around us. It is not a simple task to reenter life at the correct angle and not lose all that we have gained on Yom Kippur.

The Gemara (*Berachos* 32b) tells us that early righteous Torah scholars would spend an hour in preparation for prayer, an hour praying, and another hour after prayers. The need for preparation is understandable, but why did they spend another hour of their precious time after they had already finished *davening*? The answer is that they knew how important it was to reenter the routine of their lives at the correct angle, and this took an additional hour of preparation.

4b

The key to a successful year is the ability to take the feelings of spirituality one experienced during the *Yamim Nora'im* and "stretch" them to the subsequent days and weeks.

2

20. ויחל נח — Noah... debased himself. The translation follows Rashi. Noah debased himself by craving wine so much that he planted a vineyard before any other trees. Other commentators render this phrase as Noah began: Noah was the first one to plant vineyards rather than individual grapevines, so great was his craving for wine. Accordingly, this phrase introduces the ensuing episode.

איש הארץ — The man of the earth. The word *איש* implies mastery; Noah was the "master" because the earth had been saved thanks to him (Rashi). Alternatively, Noah is associated with the earth because he was skilled at working it (*Ibn Ezra*), or because he devoted himself to cultivating the earth, rather than to building cities (*Ramban*).

3 ר' אלעזר [מסכת גיטין]

יש לשאול: איזה פגם היה בכך שנח נטע כרם? הלא כל העולם כולו אבד במבול, ונח היה אבל על כל העולם. וא"כ כדי לנחם את עצמו, הוא נטע כרם לשתות מיינו, וכפי שנאמר (משלי ל"א): "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש". וכי אסור היה לנח לנחם את עצמו מהאבלות והצער שלו על אובדן כל העולם?

5

פא

הפנינים

נח

טוב

כתב רש"י, עשה עצמו חולין שהיה לו לעסוק תחילה בנטיעה אחרת.

כלומר, נח שלא היה לו עכשיו כלום, היה לו לעסוק תחילה בהשגת דברים הכרחיים, שהם חיוניים לקיום האדם. מקודם היה לו לזרוע תבואה וירק ולא להתחיל בנטיעת כרם שפריו אינו חיוני לחיי האדם. ומכיון ששינה את הסדר, ונהג בניגוד לשכל, עונשו היה שאבד את השליטה על שכלו וקלטו התגלה ברבים.

ומכאן ילמד כל אדם ללכת בהדרגה בהשגת צרכיו, בהתאם למדת הכרחיותם וחיוניותם. שלא ישאף להשיג דברים בלתי הכרחיים כל כך בעוד שאין לו את ההכרחי ביותר, אלא ילך מהקל אל הכבד ולא בתר איפכא. (שושני יעקב)

true intent of the phrase "he profaned himself by becoming a man of the soil," indicating that he turned his mind to earthly pursuits and immersed himself in materialism.

The vineyard that Noach planted upon leaving the ark symbolizes his spiritual decline. Wine represents man's propensity for physicality. A nazir is someone who senses the powerful attraction of corporeality and decides to distance himself from it by abstaining from certain aspects of physicality. Significantly, the dominant element of the nazirite vow is the prohibition to drink wine. Of all things, wine is forbidden to the nazir because it symbolizes man's obsession with physicality. This was part of Noach's intent when he planted his vineyard — he wished to immerse himself in earthly desires and discard all spiritual constraints.

This reaction is hardly consistent with our impressions of Noach's character. He was an extremely righteous man, in reference to whom the Torah states, "Noach found favor in God's eyes" (ibid. 6:8). He had witnessed the destruction of mankind, and only he and his family had been spared. How could such an individual turn away from God? On the contrary, he should have felt an overwhelming sense of gratitude toward God; we would expect that after the flood, he would resolve to serve God with more devotion than ever before!

This can be explained in the following manner: When Noach disembarked from the ark, he was shocked by what he found. He immediately sensed that the human condition had deteriorated, that man had become a frail and vulnerable creature who was at the mercy of the elements. Nature, which had previously been man's servant, now reigned supreme and controlled man's fate. Noach found this new situation too difficult to bear.

He reached a spiritual crossroad — the choice he faced was to either attempt to compensate for this fallen state by striving to attain higher levels of spirituality, or to simply give up: to step off the ledge of reason and plunge into the dark abyss of physicality. He chose the latter alternative.

No wonder Rashi criticizes him.

9

בטעיית כרם, לכך קרוי איש האדמה. ועוד אמרו: ויחל נח — נתחלל ונעשה חולין. ואר"י לעולם לא תהי' להוט אחר היין, שכל פרישת היין כתוב בה ויין י"ד פעמים. (לשון ווי ווי). ויחל נח, ויטע כרם, וישת מן היין וכו', ויגל אין כתיב כאן אלא ויתגל — שגרם גלות לו ולדורות. (ראה סנהדרין ע' ותנחומא ובי"ר כאן). והרי אף זה צורך העולם בו, ומנסכין יין ע"ג המזבח וכו', וכמשאחז"ל (תנחומא שם) כשבא נח ליטע כרם בא שטן וכו', א"ל פירותיו מתוקים וכו' ועושין מהן יין המשמח לכתוב וכו'. ובילקוט שם: ויטע כרם, מצא גפן שגרופה מגן עדן וכו' ע"ש. אבל מכיון שיש ביין גם כח לשכר ולאבד את הדעת, לו יהא לומן מועט, אין להתחיל בזה ביישוב עולם, ובפעולה זו וחוסר השגה להתחיל ביישוב עולם בדבר יותר נאה ומתקבל, אבד נח כלי חמדו, אשר נקרא מעיקרא איש צדיק, כאשר העיד עליו בורא כל עולמים ויודע מחשבות אדם. שהוא איש צדיק תמים, צדיק זה אבד מדרגתו בשעה אחת, ובפעולה יחידה, ונקרא איש האדמה... והוא פירוש איש אדמה — איש שאין לו ולשכל ולא כלום, אלא אדמה, עפר — חוטב גם ועבור, ירידת פלאים מאיש צדיק — לאיש אדמה, ולא עוד אלא "ויחל נח" — נעשה חולין, אבד כל קדושתו והנהו איש אחר לגמרי. והרי מה שאמרנו כי פעולה קטנה שאינה מלאה כולה ברצון הדי', שהוא ישירות השכל וקדושת הנשמה, מעוררת עיני האדם ומטמטמתו עד כדי כך שאין לו שייכות לשכל ונקרא בלשון התורה "איש האדמה"!

בפרשתנו רואים שקודם המבול היה נח 'איש צדיק', ואחר המבול נאמר (ט, ט) 'איש האדמה', ואמרו חז"ל (ב"ר ל, ג) שחזינו משה רבינו מנה, שנמשה רבינו נאמר בתחילה (שמות ג, ט) 'איש מולרי' ואח"כ נאמר עליו (דברים ל, ה) 'איש האלקים', ובגמ' (להיפך, והדבר צריך ביאור אך יתכן להיות) מנא"ש צדיק לאיש האדמה. אך האמת כי ~~שאלם כלול משניהם, כמו שאמרו חז"ל (תנחומא פרשה זו טז) שאלם הוא מלשון אדמה, שהרי נוצר מאדמה כדכ' (בראשית ג, ו) ויזר ה"א את האדם עפר מן האדמה, אבל יש בו גם כח הנשמה, כמו שכתוב (שם) ויפח באפיו נשמת חיים, ועל ידי זה יכול להיות אדם מלשון (ישעי' יד, יד) 'אדמה לעליון' (שלי"ה הק' הקדמת תולדות אדם סוף אות כ"ג), כמו שדרשו חז"ל (שבת קנ"ג, ג) מה הוא וכו' אף אמה וכו', שצריך ואפשר להיות דבוק במדותיו ולקיים 'ולדבקה בו' (דברים י"א, כג), ואלו ב' כוחות הם סותרים זה לזה, כדכ' אמור וקדם 'צרכתי', שהוא מלשון לרות זו לזו (שפ"א חרי"ע תרנ"ו), ושיניהם נמוא"ש צלם יחד, גם 'איש צדיק' מלד הנשמה הק' שהיא חלק אלקי ממעל, וגם 'איש האדמה' מלד הגוף שהוא עפר מן האדמה, ועבודת האדם הוא לראות שיהיו יחד הגוף עם הנשמה, שהגוף יכניע את עצמו, והנשמה יהי' הצעלים על הגוף ואז יכולים להיות יחד.~~

8

אור נח יהל כז

ובזה נבין גם הלימד, כי בין ידיעה לאי ידיעה ההבדל הוא כבין עשיר שבעשירים — לעניי שבעניים, והבדל כזה יש ג"כ בראי' שהרי לכאורה אם ירצה אדם להחשיך לו אור השמש ה"י צריך לדבר חשך שיהי' גדול יותר מגודל השמש, אבל האמת אינו כן, דחיונו שאם האדם סוגר את עיניו בדבר קטנטן — בעפעף עיניו, יתכף חשך עולם בעדו ואינו רואה כלום, וברגע זו הרי הוא כעורר ממש, אלא ההבדל הוא רק בעתיד, שהוה שסגר עיניו בידו הוא לפותחם לרווחה — ושוב יראה עולם ומלואו משא"כ העורר במציאות, ואמנם עדיין אין אתנו יודע עד כמה הפסיד אדם זה בסגירת עיניו אף לרגע — שיוכל היות שעבר לפניו דבר גדול שאילו ראהו ה"י מאושר כל ימיו, והוא איבד עי"ז כל עולמו ברגע אחד, וכמו"כ ברוחניות, בשטות אחד יכול אדם להחשיך ולחצוץ בפני אור קדושת נשמתו החצובה מתחת כסא הכבוד, ולפי מצבו הנתון בו בעת עוררונו הרי הוא ככהמה ממש, וא"צ לקרוע מעליו כל צלמו צלם אלקים אשר בו, כשם שא"צ להסתיר את אור השמש רק בסגירת עיניו, וכתיב (משלי כ"ג ה'): התעוץ עיניך בו ואיננו, והנה אנו רואים בפרשה זו שבתחלה נאמר על נח "איש צדיק תמים" וגו', ואח"כ כתיב "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם", וכבר תמהו חז"ל ושאלו בתחלה איש צדיק ואח"כ איש האדמה? אלא משום שהתחיל להתעסק ביישוב העולם

ויחל נח איש האדמה וימע כרם (בראשית ט: כ)

איתא במדרש, א"ר ברכיב חביב משה מנח, נח משנקרא איש צדיק נקרא איש אדמה אבל משה משנקרא איש מצרי נקרא איש אלהים (כ"ר ל"ו, ג). מבואר שנח הצדיק נעשה טפל למשה רבינו ואבד מעלתו כשנקרא איש אדמה, מתחילה היה איש צדיק ואח"כ ירד ממדרגתו להיות איש אדמה. צריכים להבין הלא נח היה איש צדיק תמים בדורותיו מפני שעמד בצדקתו כנגד כל רשעי דורו, הוכיחם שדרכם רע, עסק בבנין התיבה ק"כ שנה להתרות אותם שיבוא מבול ויאבדו כולם אם לא יעזבו דרכם הרע ויתקנו מעשיהם, הלעיגו והתלצצו עליו ליצני הדור ונשא ונתן עמם וסבל הרבה בזיונות מהם, וגם התרו בו שיהרגוהו אם יכנס לתיבה, ולא שם לבו לכל זה ועמד נגדם ונשאר הצדיק תמים בדורו, איך נהפך מגבור חיל לאיש חלוש וירד ממדרגת איש צדיק למדרגה פחותה של איש אדמה.

הביאור הוא, נח עשה איזה הפסקה בעבודתו, קודם המבול עמד על משמרתו ושמר עצמו שלא יושפע מבני דורו, אבל אחר המבול כיון שלא נשאר רק הוא ובניו סבר ש"אינו צריך לעמוד על משמרתו כמו קודם המבול, כיון שעשה איזה הפסקה נפל לרשותו של היצה"ר ונעשה איש אדמה. היסוד הוא שצריך לעבוד ולעמוד על המשמר ללא הפסקה.

[קובץ שיחות ח"ב נח]

ילקוט יוסף לקח

על האדם להשמר מסכנת ירידה רוחנית

"ויחל נח איש האדמה" (ט. כ)

"עשה עצמו חולין, שהיה לו לעסוק תחילה בנטיעה אחרת." (רש"י)

יש מקום לתמוה, אומר מרן הגראמ"מ שד זצ"ל בספרו "מראש אמנה", כיצד ייתכן שצדיק תמים כנח, יכשל ויתחלל עד שהתורה מכנה אותו "איש האדמה"? קושיה זו מתחזקת לאור העובדה שנטיעת הכרם נעשתה מיד אחרי צאת נח מהתיבה. והרי בתיבה אירעו לו ניסי ניסים, בהאכילו את כל חיות הטרף מבלי להיטק. יש להניח שניסים אלה חיזקו את אמונתו והעלוהו בדרגת צדיקותו. אם כן איך אפשר להבין נפילה שכזו?

האמת היא, שאין כאן כל קושיה. אלא אדרבה, התורה מאירה לנו בזה הארה גדולה וחשובה, שכן למדנו כאן כמה נפלאה ומופלאה היא מורכבותו של האדם!

ככל שנעמק ונתבונן בנקודה נפלאה זו, יתגלה לעינינו פרק נוסף בגדלות הבורא יתברך. הקב"ה הרכיב את נפש האדם בכוחות מנוגדים וסותרים זה את זה. צריכים אנו לדעת שאדם גדול יכול להיות בעת ובעונה אחת גם אדם קטן ושפל! התורה מעידה כי יוצר האדם ברא אותו עם כוחות נפש אדירים. מצד אחד הוא יכול לנצלם לעלייה במעלות גדולות וחשובות, ועם זאת יכולים כוחות האדם גם להסיטו בנקל מדרכו ולהפילו מכל מדרגה עליונה.

יש כאן מוסר השכל עבורנו. הרי אם נח, שהתורה עצמה מעידה עליו שהיה צדיק תמים, היה מסוגל למעוד אחרי שנה של ראיית ניסים תמידית, קל וחומר אנו, שצדיקותנו ואמונתנו מרחק רב ממדרגתו.

יעזרנו ה' ללכת בדרך הישרה!

[כאשר אנו רואים שהאדם יכול לרדת ממדרגתו ולהיות חולין, ואת כח היצר הרע הנטוע בשורש האדם, ואת כח הכפירה, וכמו שביארנו, הרי יש לנו ללמוד מכך כי האדם צריך לפקח תמיד על מעשיו אם טובים הם אם לאו, כי אחרת אינו בטוח במעשיו [וכעין מה שרואים אצל נח וכמו שנתבאר]. וזו היא מדת הזהירות. וכך כתב המסילת ישרים (פרק ט): הנה ענין הזהירות הוא שיהי' האדם נזהר במעשיו ובעניניו, כלומר מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו, הטובים הם אם לא, לבלתי עזוב נפשו לסכנת האבדון ח"ו ולא ילך במהלך הרגלו כעוור באפילה.

זוה דבר נפלא להתבונן, אע"פ שעצם כוונת נח היתה לטובה, אבל כיון שלכסוף שתה מן היין יותר מדי וכרמצינו (כ"ר לו ז), וישת מן היין שתה שלא במדה ונתכזה ע"כ, כי היין רובו קשה ומעוטו יפה (ד"א רב פ"ז), בשביל זה התורה פרסמה אותו בלשון ויחל נתחלל ונעשה חולין ונקרא איש אדמה, וירד ממדרגת איש צדיק לאיש אדמה.

• התורה מגלה לנו כי היה לו לפחד ולהזהר מזה, והיה לו לעסוק בנטיעה אחרת קודם ולא לנטוע גפן, וסופו ששתה הרבה הוכיח על תחילתו מה שלא עסק בנטיעה אחרת קודם. מפני שהיה לו נטיה לשתיית יין ביחד עם כוונתו לשי"ש, מזה יש להבין עד כמה צריך אדם להזהר במעשיו ובעניניו אפילו הטובים, שלא תתערב בהם כוונה לא טובה ג"כ.

• על דרך שאמרו חז"ל נוה לו לאדם שלא נברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו וא"י ימשמש במעשיו, וכמסילת ישרים פ"ב מכאר וז"ל, הפשפש הוא לחקור על כל המעשים, ולהתבונן הנמצא בהם מעשים אשר לא יעשו אשר אינם הולכים ע"פ מצות ה' וחקיו, כי כל אשר ימצא מאלה יבערם מן העולם, אך המשמוש הוא החקירה אפילו במעשים הטובים עצמם, לחקור ולראות היש בענינם איזה פניה אשר לא טובה, או איזה חלק רע שיצטרך להסירו ולבערו, וה"ז כממשמש בכגור לבחון הטוב וחזק הוא או חלש ובלוי, כן ימשמש במעשיו לבחון תכונתם בתכלית ההבחנה עד שישאר זך ונקי עכ"ל. (זכרון מאיר)

נחלת יוסף

על הפסוק (שם כ'): "ויחל נח איש האדמה" אמרו במדרש: "נח משנעשה איש צדיק, נקרא איש האדמה". הדבר בא ללמדנו שאין שום בטחון במעמדו הרוחני של האדם, עד ש"איש צדיק" עלול לרדת עד המדרגה הנחותה של "איש האדמה".

הנהגה אנו רואים נכון כי לדבר שהאדם מקדים עצמו, שם הוא נמצא, ולמה שמקדים, מכירים אותו אם הוא קודש או חולין?¹⁷

ונראה להוסיף בזה, דכיון שיש בינין גם כח לשכר ולאכר את הדעת, לו יהא לזמן מועט, אין להתחיל בזה ביישוב עולם, שהרי התפקיד ואחריות התפקיד מחייבים רציניות במדרגה גבוהה באופן תמידי - כי ה"עולם" מתחיל מחדש, ובמגמה זו, אין להביא דבר שכחתי לקלקל את הכל. וכיון שעשה כן נח, הרי שעשה עצמו חולין, היינו ביחס למשימה שהיתה מוטלת עליו, שלא הביין חשיבות הענין שהיה עסוק בה.

התכליות נמשכת אחר ההתחלה

ב] שמעתי עוד ביאור בשם המשגיח רבינו ירוחם זצ"ל ממיר. שהיתה אמנם התביעה על נח שנטע כרם, אבל מדוע עד כדי כך שנקרא איש הארמה ונעשה חולין?

כאן הוא אומר את היסוד הידוע: בכל אילן תלויה צמיחתו בשרשו - אם השורש טוב האילן יכול להיות אחר כ"כ פרי הילולים, אם השורש שלו אינו טוב כל האילן יכול להיות רקוב. כל תכלית נמשכת אחר ההתחלה, אם ההתחלה רעועה כל הבנין שנבנה עליה יהיה רעוע, אם תחילת היצירה אצל נח היתה מחשבה של כרם - חוסר זהירות בדבר שאפשר לו לבא לידי ממשל [כאשר אכן רואים, שנכשל בזה השתכרן, כל חוסר מחשבה מאיזה טעות שתהיה גורמת לכל הבנין שאחרי זמן רב, ומכיון שכן אף בלי להסתכל על תוצאות אלא מיד כשהוא נוטע את הכרם כבר רואים "האיש האדמה" - מזה לא יוכל לצמוח דבר טוב¹⁸.

20 ג] מצאתי עוד ביאור בדברי חז"ל הנ"ל, כמה שדרשו "ויחל, עשה עצמו חולין, שהיה לו לעסוק תחילה בנטיעה אחרת". הרי שחז"ל דרשו פסוק זה לגנותו של נח. וקשה במה חטא נח בנטיעת כרם, הלא כל העולם אבד במבול ונח היה אצל על העולם כולו, וכדי לנחם את עצמו נטע כרם שנאמר "תנו שכר לאוברי ויין למרי נפש" (משלי לא-ג), וכי אסור היה לנח לנחם את עצמו קצת מהאבלות שלו על העולם כולו? ויש לומר, משום שנה ראה עולם שהיה, וחרב. כאשר רואים עולם בתורבנו אין זמן להתנחם. זהו הזמן לבנות ולשקם נהרסות, ולהקים מחדש את אשר חרב. חטאו של נח היה בזה שהתעסק בתנומים, במקום להתעסק בבנין העולם¹⁹.

2) בפי נח ישרים מו

אכן, ההרס והשממה ביקום גרמו לנפשו צער עמוק, על כן קיים בעצמו "תנו יין למרי נפש", ונשתכר צערו לשעה, אך בזה עשה עצמו חולין ונתגלתה ערותו. לא זו הדרך שבה על קברניטו של עולם לנהוג בעת שממה וחורבן. היה עליו להתעסק מיד בנטיעה של בנין ותקומה. אין זו העת לצער ויאוש, זו העת לשלהבת יוקדת של עשייה ויצירה, לבנות ולנטוע. זאת שמעתי מהג"ר שמחה ווסרמאן זצ"ל.

בא וראה קומתם של גדולי ישראל: ה"קובנר רוב" שמשכנו היה בקרית אתא, סיפר שהיה במחנה ההשמדה יחד עם הרבי מקלויזנבורג, ובהגיע השמועו שבנות הברית עומדות לשחרר אותם מגיא ההרגה פנה אליו חרבי שצריכיכ להזדרז לחפור מקוה טהרה, כי מיד עם השחרור יבואו הרבה זוגות להנשא וצריך להציל כמה שאפשר. וכן היה, כמו ידיהם החלושות והמצומקות חפרו מקוואות וכצפייתו בראיית הנולד אכן רבים באו להנשא.

22 ונראה לומר, שנה ראה עולם שהיה, וחרב. כאשר רואים שהעולם חרב, אין זה הזמן המתאים להתנחם, אלא יש לתת את מלוא תשומת הלב לבנות ולשקם את הנהרסות, ולהקים מחדש את אשר חרב.

23

ר' שמחה היה צועק נגד אלו שמשקיעים מהונם במאות מליונים, בבניית מוזיאונים - אנדרטאות - והנצחות, כדי להנציח וליתן זכרון לשואה, שנתנו מהונם על העבר כדוגמת נח, במקום לשקם ולבנות מחדש את כלל ישראל וי"י ויישירוה ורית יעקב לבנות. לחזק כוללים,

"י"סע" - ג' במטורה. י"סע כרס; י"סע ה' אלוקים גן [בדן] (בראשית ב,ח); י"סע אשך (מהן כאגז). דרשו רבותינו, שהיכן לקח [נח] הנטיעה מגן-עדן. וכן אברהם לקח האשל מגן-עדן". (בעל המורים; ועי' פרי זר"א כ"ג)

מתחו רבותינו קו, והקישו עובדין דנח, למעשהו של ראשון שבאבות. ושניהם לא למדוג אלא ממעשי הקב"ה עצמו, בנטעו גן בעדן. ברור אם כן בתכלית, שתחילת כוונתו של נח כשפתח בנטיעה, היתה מכוונת במשעולים של קדושה. אותה שעה הילך נח, בנתיבת ההידבקות באורחותיו של מקום. ואם היתה לנח היוצא מן התיבה גישה לייחורי גן-עדן, עד שהורשה ליטול מהם ענף לכרמו, כשם שהותר הדבר לאברהם - ברי, שנטע פורה זה, עשוי היה לחנוט פירות של גדלות. עפאי פארות של קדושה.

• ובדן להתבונן איפוא, היכן פגם נח בנטיעה, עד שגלגלה זו בעקביה, הדרדרות כעורה כל כך.

16

חלוקים הן הדברים, בנקודת הראשית. בשעות של השרשת הנטיעה. העץ הבוגר, אפשר לו לאצור ארעית את סגולותיו, גם בתנאים בלתי הולמים. אבל השתיל הרוך, טעון הקפדת השגחה יתירה. זקוק לברירת תנאים סגוליים ייחודיים תואמים. על מצעם יפריח, ויוציא אל הפועל את תורשת סגולותיו. רגע קביעת הייחור הצעיר בקרקע, הינה שעה ייחודית, הרת גורל. שעה הקובעת מעיקרא, את גבולות כשרי היכולת. את מהות תכונות ההנבטה העתידה. כיוון מעשה השתילה, טיב דושנה של הקרקע וערך דישון השקייתה, בעת רגישה זו, עתידים לקבוע את אופקי התגדלותו. שאי אפשר לה לצחיה קרקע מדברית, להנביט שהילי עדן. ולא לאדמת חול, להצמיח פרי דשן.

17

"ויחל נח" - ושירי (-והתחיל) נח" (תרגומים). תחילת מעשהו של נח, מיד עם צאתו לעולם המתחדש, היה נטיעת כרם. וכאן צפונה שגיאתו.

* שעת דמדומים זו, היתה עת תחילת נביטת בנינו של העולם הבתר-מבולי. היא שעת הראשית של העולם המתחדש. שעת הרת עולם, המקבילה במהותה, לשעותיו הראשונות של אדם הראשון בגן-עדן. באותה עת הותוותה ונרקמה מחדש הוויית אדם על חלו, על מגוון של אופקי נתיבותיו. מעשי נח ובניו ברגעים גורליים אלו, התוו הלכה קבועה באורחות אדם ועולם. ימי בראשית אלו, עמדו לקבוע את מהות אופיו של המעשה אשר יעשה ב"עוד כל ימי הארץ".

וכשעמד נח ליכנס לתיבה נצטוו: "ואתה קח לך מכל מאכל אשר ייאל ואספת איליך" (בראשית ו,א). ומהם לקח עם צאתו ממצוקי התיבה, לשתול זרע על פני הארץ. ואף ייחורי גפנים היו חפונים עמו (תנחומא נח ט"ו). שכשם שהעולם צריך לחם לאכול, כן הוא נזקק אף ליין המשמח. ושמחת אלוקים' - יין נסכי הקרבנות; להט ההתלהבות דקדושה - ודאי הוא צורך לעולם. וה'אש' אותו נטע אברהם, אף הוא היה ממין זה, 'המשמח אלוקים ואנשים'. ובגינו ומכחו, קירב את באי בצלו אל תחת כנפי השכינה.

• אלא ששעת הראשית הרת הגורל, טעונה זריזות זהירות יתירה. רוב דברים היפים בשעתם, אינם תואמים שעת הרת עולם זו. פרי הגפן, נחון בסגוליות יתירה, אבל טוען בקרבו גם כן, כשרים של גסות זילות. עם היותו משיב טעם זקנים, עלול הוא להגיס לב נערים. מיעוטו

18

שעת ראשית, לעולם "צריכה כיוון" - הכוונה, כוונה ודקדוק המעשה.

• ונח, ששתילתו הראשונה היתה, ייחורי גפנים, ביטא נטיית נפש של התלהבות יתירה. להט התרוננות של שמחה יותר מדאי, שאינם יפים לרגעים של מיסוד התשתית. כי עתות של ראשית טעונות, כאמור, התבוננות וטהרה יתירה. ולהטו של יין - אף של יין נסכים - טוען בחפינה, את אבדן כושר הניווט. את אפשרות שגיאת אבדן הדרך. סטייה קלה בראש המסלול, עלולה להטעות את המהלך כולו. עשויה להוביל להחמצת היעד לגמרי.

עולם המתחדש על מצע פרוי של גפן - בהכרח גונז בחביונו, את ההתבוננות הגסה שב"וישכר... ויתגל".

25 חדושי רבנו יוסף נחמיה עה"ת

נח

ויחל נח איש האדמה ויטע כרם. ובפירש"י
איש האדמה אדוני האדמה כמו איש
נעמי. וחז"ל אמרו ויחל נח עשה עצמו חולין.
ויש לפרש לשבח על פי מאמר חז"ל במ"ר
בחקתי למה נמשלו ישראל לגפן מה הגפן
הזה חי וגשען על עצים מתים כך ישראל
נשענים על זכות אבות. והכי נמי בנה אחרי
שהוא וביתו לבדו נשאר בארץ והם היו אדוני
האדמה בקל היה אפשר שתנוח דעתו עליו
לאמר ידי עשו חיל ובצדקתי זכיתי לכל זה
ומה גם שה' בעצמו אמר לו כן כי אותך ראיתי
צדיק לפני בדור הזה. אמנם הוא נטע כרם
ונשא משל בעצמו מהגפנים הללו הגשענים

על עצים מתים כן תלה כל הנסים והחסדים
 שנעשו לו הכל רק בזכות אבות. וזה שאמר
 ויחל נח עשה עצמו חולין, לא קדש, אם כי
 הוא היה איש האדמה אחד ומיוחד אשר לו
 נתנה ארץ בכל זאת עשה עצמו חולין כי לא
 בכחו עשה חיל כי אם בזכות המתים. והיינו
 ויטע כרם, וק"ל.

הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל בעל "עלי שור" מפרש את דברי חז"ל אלו על
 פי דברי התנחומא (נח ה) שנח ראה שלוש עולמות, ראה את העולם בתיקונו
 וראה את המבול ולאחר מכן את העולם שאחרי המבול, לכאורה מה באו חז"ל
 ללמדנו?

המסילת ישרים פותח את ספרו "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה
 הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו". למה לא אומר הרמח"ל
 מה חוב האדם בעולם? אלא ההדגשה היא בעולמו שלו, שכן מה חוב האדם
 בעולם, זה ברור, קיום תורה ומצוות. אבל חובתו, בעולם שלו, זה מושג אחר,
 שכן כל אדם יש לו עולם משלו, הבית בו נולד, הסביבה והתקופה בה גדל.
 והכוחות והכשרונות שניחון בהם. ועל זה אומר הרמח"ל שכל אדם, בעולמו,
 יש לו את חובתו שלו, חוב מיוחד שיש לו מצד עולמו, זו היא עבודה אחרת,
 את כל התורה והמצוות אדם צריך למצוא בתוך עולמו.

חז"ל אומרים לנו שנח ראה עולם חדש, מאי קמ"ל? כוונת הדברים שראה
 והבין שלפניו עבודה חדשה, נח לפני המבול זה מצב אחד, בתוך התיבה זה
 מצב אחד, וכשהוא יוצא מהתיבה יש לו עולם חדש, עבודה חדשה, להקים את
 העולם מחדש, כולל כל מה שצריך לזה. כל אדם בזעיר אנפין רואה במהלך
 ימי חייו כמה עולמות, וצריך לדעת שכל מצב מחייב אותו עבודה חדשה
 שמתאימה למצב בו הוא נמצא.

שירת שמואל עמ' כ

28

את היסוד של כלל ישראל, שעתידי לצאת
 סאברהם אבינו שהיה מזרעו של שם, והוסיף
 לקלל את כנען: "ויהי כנען עבד למו" - לבני
 שם, כדי לעשות בכך הכנה שיכבשו בני שם
 את "ארץ כנען", אשר שם בארץ ישראל יתעלו
 בני ישראל לשיא קדושתם בבנין בית המקדש.

נח חשב ששלשה בניו הם בבחינת שלשה אבות

ועתה בא וראה סימוכים לרעיון נכבד זה,
 במשנתו הטהורה של הארז"ל ב"לקושי תורה"
 (ד"ה ברוך ה'), שביאר בדבריו קדשו מדוע קילל
 נח את כנען בנו של חם, ולא את חם עצמו
 (סיפור לאחיו על שכרותו, כי נח איש צדיק
 ושלשה בניו שם חם יפת, היו בבחינת מרכבת

הקדושה באותו דור שהצילו את העולם
 מכליה, לכן לא רצה לקלל את חם עצמו שהיה
 מצד הקדושה, אלא את כנען בנו שהיה מצד
 הקליפות שנתאחזו בהם וגרמו שיתקלקל.

29

יומתק להבין בזה ממה שמצינו ב"שער
 הפסוקים" להארז"ל (פרשת בראשית סימן
 ב) על הפסוק (בראשית ב ה): "וכל שיח השדה
 טרם יהיה בארץ", כי שייח נטריקון שם חם
 יפת וצריך ביאור מה ענין שם חם יפת לפסוק

זה, אך לפי האמור יש לומר, כי היות שבזמן
 המבול נתקיים העולם בזכות שם חם יפת,
 שהיו בבחינת שלשה עמודי העולם שעמד
 עליהם, העולם, לכן מרמז הכתוב: "וכל שיח
 השדה טרם יהיה בארץ", שעדיין לא נולדו אז
 ונתקיים העולם באתערותא דלעילא.

המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשו
 רז"ל בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו,
 ובשביל ישראל שנקראת ראשית תבואתה".
 וזהו השיג גודל קדושתו והשגתו שכלל
 ישראל נמשלים לחרם, אשר כפי שלמדנו
 הביאור על כך בזהר הקדוש: "מה החרם
 הזה צריך לעדור ולהשקות ולזמור ולחפור, כך
 ישראל", לכן כאשר ראה שהקב"ה הרג את כל
 החוטאים שהשחיתו את דרכם במבול, חשב
 שבכך קיים הקב"ה אמרו של רבי יהושע בן
 לוי: "יבוא בעל החרם ויכלה את קוציו", ומכיון
 שכבר נתכלו הקוצים מן החרם, הרי הגיע
 הזמן לנטוע את החרם.

וזהו ביאור הכתוב: "ויחל נח איש האדמה
 ויטע כרם", שביקש לנטוע את כלל ישראל:
 "כרם ה' צבאות בית ישראל", שעתידיים

לצאת ממנו, באופן שהוא יהיה היהודי
 הראשון כמו שהיה אברהם אבינו בסופו של
 דבר, אשר ממנו תצא השרשרת הקדושה של
 כלל ישראל עד סוף כל הדורות, אולם מכיון
 שעדיין לא הגיע הזמן לכך, ומה גם שלא היה
 ראוי לכך כמו שנבאר, על כן נלחמו בו הקוצים
 שבתוך החרם ובראשם השטן, והפילו אותו
 מאגרא רמה לבירא עמיקתא: "וישת מן היין
 וישכר ויתגל בתוך אהליו".

אולם אף שנכשל כי עדיין לא הגיע הזמן
 לכך, בכל זאת עצם התעסקותו בדברים
 נשגבים כאלה, עצם התערבותו של השטן
 לקלקל את מוחשבתו, מוכיח לנו כי נח עדיין
 היה אדם גדול ונשגב, ולא בחנם זכה להיות
 אדם היחיד שכל בני העולם יצאו ממנו,
 ומכאן כוחו הרב בברכותיו לשם ובניו לעומת
 קללותיו לכנען ובניו.

זאת ועוד, כי אף שנח עצמו נכשל כי טרם
 הגיע הזמן לכך, אולם בברכתו לשם: "ברוך
 ה' אלקי שם ויהי כנען עבד למו", העמיד נח

276

ליקושי האזנים שבילי פנחס פרשת נח תשס"ט

26

ונראה לבאר הענין בעזרת החזון לאדם
 דעת, על פי מה שאמר הנביא (ישעיה ה ז)
 כי כרם ה' צבאות בית ישראל". מבואר מזה
 כי בית ישראל נמשלים לחרם, שנוטעים בו
 גפנים אשר עליהם צומחים ענבים שמהם
 עושים יין, וכן מבואר במדרש תנחומא
 (פרשת חיי שרה סימן ד) בהספד שנשא
 אברהם אבינו על שרה אמנו: "מפרי כפייה
 נטעו כרם, זה ישראל, שנאמר כי כרם ה'
 צבאות בית ישראל".

וכן הוא במדרש (שמו"ר ה יב):

"רבי אבין אמר, עתיד הקב"ה להושיב את
 זקני ישראל כגורן, והוא יושב בראש כולן כאב
 בית דין ודנין לעובדי כוכבים, שנאמר (ישעיה
 ג יד) 'במשפט יבא עם זקני עמו ושריו, על
 זקני עמו אין כתיב כאן, אלא עם זקני עמו,
 הוא יושב עמהן ודנין לעובדי כוכבים, ומה
 הוא אומר להם, ואתם בערתם החרם, אלו
 ישראל דכתיב (שם ה ז) כי כרם ה' צבאות בית
 ישראל".

27

מעתה נראה לומר בדחילו ורחימו, כי נח
 איש צדיק תמים שלמד תורה, כמו שכתוב
 בפרשתינו (בראשית ז ב): "מכל הבהמה
 הטהורה תקח לך שבעה שבעה", ופירש
 רש"י: "הטהורה, העתידה להיות טהורה
 לישראל, למדנו שלמד נח תורה", ידע בודאי
 שכל העולם לא נברא אלא בשביל ישראל
 ובשביל התורה, כפי שרמזו בתחילת התורה
 (בראשית א א): "בראשית ברא אלקים את
 השמים ואת הארץ", ופירש רש"י: "אין

אולם עדיין צריך ביאור, שהרי כלל גדול הוא (שבת סג): "אין מקרא יוצא מידי פשוטו", ולפי זה מה שכתוב: "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם", היינו שנטע כרם ממש, וכן מה שכתוב: "וישת מן היין וישכר", הוא פשוטו כמשמעו ששתה ממש מן היין שבכרם ונשתכר, אם כן איך זה מתאים עם הביאור שביקש לנטוע את "כרם ה' צבאות בית ישראל".

ונראה לקשר את הפשט שנטע כרם פשוטו כמשמעו, עם הרמז שביקש לנטוע "כרם ה' צבאות בית ישראל", כי מאחר שבית ישראל נמשלו לכרם ה' צבאות, לכן נטע נח כרם פשוטו כמשמעו, כדי שיוכל להתבונן בצמיחת הגפנים שעושים מהם יין, ומזה ישכיל ויבין להבין מה הם הדברים שנצרך להעמיד את כרם בית ישראל.

והנה למגינת לבו דוקא בתוך הכרם שנטע פשוטו כמשמעו, נתגלה לו שהוא איננו ראוי לנטוע את הכרם של בית ישראל, והוא על פי מה שמצינו בכרם דבר פלא, כי הגפנים הצעירים והחדשים נסמכים על הגפנים הישנים שכבר מתו, ומה למדו חכמינו ז"ל לקח נשגב כמבואר במדרש (שמו"ר מד א):

"ונבו לאברהם, פתח רבי תנחומא בר אבא (תהלים פ ט) גפן ממצודים תסיע, למה נמשלו ישראל לגפן... מה הגפן היא חיה ונשענת על עצים מתיים, כך ישראל הם חיים וקיימים

ונשענין על המתים אלו האבות, וכן אתה מוצא כמה תפלות התפלל אליהו בהר הכרמל שתרד האש, כמה דאת אמר (מלכים א יח) עניי ה' עניי, ולא נענה, אלא כיון שהזכיר את המתים ואמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל מיד נענה, מה כתיב (שם) ותפול אש ה'.

וכן משה בשעה שעשו ישראל אותו מעשה, עמד ולמד עליהם זכות מי יום ומי לילה ולא נענה, אלא כיון שהזכיר את המתים מיד נענה, שנאמר זכור לאברהם יצחק ולישראל, מה כתיב וינחם ה' על הרעה, הוי כשם שהגפן הזאת חיה ונשענת על עצים מתיים, כך ישראל חיים ונשענים על האבות כשהם מתיים, הוי זכור לאברהם יצחק ולישראל".

האבות הקדושים מתפללים על בניהם

והנה ביאור הענין שבני ישראל נשענים על האבות הקדושים, הכוונה בזה שהאבות הקדושים מצטערים בצערם של ישראל ומתפללים עליהם, כמו שמצינו בגמרא (ב"מ פה:):

"אלהיו הוה שכיח במתיבתא דרבי, יומא חד ריש ירחא הוה, נגה ליה ולא אתא, אמר ליה מאי טעמא נגה ליה למר, אמר ליה אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגנינא ליה, וכן ליצחק וכן ליעקב, ולוקמינהו בהדי הדדי, סברי תקפי ברחמי ומייתי ליה למשיח בלא זמניה".

בתרגום ללשון קודש: אליהו היה רגיל לבוא בישיבה של רבינו הקדוש, יום אחד ראש חודש היה ואיחר ולא בא, כשהגיע אמר לו רבי, מדוע איחרת לבוא, אמר לו עד שהקמתי את אברהם ורחצתי ידיו והיה מתפלל והחזרתיו לישון, וכן ליצחק וכן ליעקב, זה גרם לי לאחר, שאל אותו רבי, מדוע לא הקמת את כל השלשתם ביחד, ענה לו אליהו, חשבתי שמא יתגברו שלשתם בתפלתם ויביאו את המשיח לפני הזמן.

הרי לנו כי האבות הקדושים מתפללים על בניהם אפילו אחרי פטירתם, וזהו הענין שנמשלו ישראל לכרם שהגפנים הצעירים סומכים על הגפנים המתים, שיתפללו עליהם בגן עדו. והנה מזה נשכיל להבין עד כמה מוטלת החובה על מנהיגי ישראל להתפלל על בני דורו, שהרי אפילו האבות הקדושים שהם כבר בגן עדו של מעלה מתפללים על בניהם, על אחת כמה וכמה מנהיגי ישראל שרואה בצרת ישראל בעולם הזה שצריך להתפלל עליהם.

והנה בכך נכשל נח שלא התפלל על בני דורו, כמבואר בזהר הקדוש (פרשתנו סז:): כי הן אמת שנח היה צדיק תמים, אך היה בו פגם גדול שלא התפלל על בני דורו כפי שהתפלל עליהם.

זכרונות / אמרו לפני מלכות

(א) ויזכור אלקים את נח וגו'. בפסוק זה מדובר איך שבעת המבול, כשמדת הדין גברה, ונמחה כל היקום, והיתה סכנה גדולה מרחפת גם על נח ושאר באי התיבה, שלא ימחו גם הם מן העולם, ובפרט כשהמים נתמלאו חימה, ונתגברו משכרי הים והמון גליו לשבור התיבה (מדרש אגדה), עד שנתבהל נח יחד עם שאר בתי התיבה מזה, וצעק אל ה' בתפלות ותחנונים שיושיע אותם מצרתם (ספר הישר), ואכן שמע ה' לקול תפילתם (מדרש תהלים כ"ט), ומדת הדין נהפכה למדת הרחמים (כ"ד ל"ג), ועל אותה שעה נאמר ויזכור אלקים את נח, שהקב"ה העלה בזכרוננו הטוב את מעשי

ח/א"ב

God remembered Noah and all the beasts and all the animals that ere with him in the ark, and God aused a spirit to pass over the earth, nd the waters subsided. 2 The fountains

היטב להגדיר זאת בשפה מעשית הגרא"א דסלר זצ"ל (ראה מכתב מאלהיו ח"א עמ' קכו, ח"ב עמ' קלו-קמה) שאז היתה המושג של אכילה במובן של 'האכלת הגוף', לא שאני הולך לאכול, כי אם הגוף הוא רעב ודורש את שלו ואני (דהיינו חיות הנשמה) מאפשר לגוף ונותן לו לבצע את פעולת האכילה. הזדהותו של עצם האדם לא היתה אלא בעניינים רוחניים, אני (הנשמה) לומר ומתפלל, והוא (הגוף) אוכל וישן לצורך קיומו ומנוחתו.

דבר זה נשתנה לגריעותא אחר החטא, שעל ידה ערוביבא באה לעולם, עד שאין הבחנה והפרדה מוחלטת בין צרכי הנשמה והגוף. עצמיות האני של האדם כאילו משוסע לחציאין, חלקו נשמה וחלקו גוף. בגופו ונשמתו גם יחד מסדר לעצמו עת ללמוד ולהתפלל, ועת לאכול ולישן, באופן שכל הפעולות שבעולם מתייחסים אל עצם עצמיותו.

מסילות בלבנם

37a בידוע מפי ספרים וסופרים, ובמיוחד בספרי הרמח"ל, תכלית עבודת האדם בהאי עלמא הוא להמשיך ולפעול בעבודת תיקון החטא הזה; תכלית הייעוד של כל עבודת הקודש כשית אלפי שני היא להשלים מה שהיה לאדם הראשון לפעול ולעשות אז ביום שבת קודש.

37b בכתובים (מסילות כאגדה ח"ב עמ' רנג), דקודם שאכלו אדם וחווה מפרי עץ הדעת טוב ורע, תערוכת טוב ברע, היו הגוף והנשמה כשני מהותים נפרדים. בעוד שהנשמה היתה מוכרת ומסומנת כעצם האדם, היה הגוף כמלבוש חיצוני, שתפקידו להיות כלי תשמיש לנשמה, לתת לה מציאות של קיום בעולם הזה הגשמי.

רמז אולי יש לפרש על סוג נטיעה אחרת לגמרי, דהיינו כמובן הנעלה של "ותי עולם נטע בתוכנו". והמכוון בזה כנ"ל שהיה לו להתעסק עכשיו בעניינים הנוגעים לבניינו של עולם החדש שאחר המבול, לנטוע בה שרשים מחודשים שנייכו פרי קודש הלולים, ולא בנטיעת חולין דכרם של יין.

ברם עלינו למשכונני אנפשין להבין דרכו של "נח איש צדיק תמים", האדם הגדול שעל ידו קיום כל העולם, והוא היחידי שעליו כתוב מפורש (בראשית ו ח) "נח מצא חן בעיני ה'", שלא מצינו תואר זה בכל המקרא רק על הכלל כולו (ירמיה לא א): "כה אמר ה' מצא חן במדבר עם וגו', ולא על איזה איש יחידי וזולתו. ברור אפוא ללא שום ספק שכלכל כל מעשיו כחכמה וכתבונה, ועצה עמוקה בלב איש. ופרשה זו סתומה עד למאור.

כלי תשמישו

למען האמת מרוב ההרגל בטבע וגופניות מאוד קשה לנו להכיר את הדברים במהותם של קודם החטא, מזוית מביטנו אנו רגילים להכיר את הגוף כחלק (אם לא כעיקר) מעצם מציאות האדם, ולא כדבר חיצוני וזר המשמש אותו. על כן להמחיש את הדברים אנו נאלצים להשתמש במציאות הנוכחית של העולם הגשמי, ונקח משל מן הכלי שנועד לשמש ולשרת את האדם. כגון פטיש שתפקידו לנעוץ מסמר בקיר, או כוס לשתות בו מים, וכיוצא.

ההגדרה הנכונה של "כלי" היא שאין לו תפקיד ויעד עצמי, דכל המציאות שלו אינה אלא להיות אמצעי למטרה הנועדת לו, הוא אינו בנמצא אלא בשביל לשמש את המטרה שעבורה נוצר. או זה 'כלי' במלוא מובן המילה.

אם נדמיין בדעתנו לראות את הכלי כבעל מציאות עצמי, שתכלית הכנסת המים בו כאילו להנות ולהשקות את הכלי; כלי רכב המתמלא בנוזל לצורך תנועתו הוא כאילו 'שותה' ומחיה את עצמו בכך - הרי זו החטאת המטרה של המושג 'כלי'. דאם הכלי נאן כמשמש לא נכנסו בו המים אלא בשביל להשקות את האדם שמשמש בו, הבנוזל שהכלי רכב 'שותה' אינו אלא בשביל שיוכל להתנועע ולהסיע את האדם למחוז חפצו. אין לכלי שום הגנה עצמית.

וגם אין לו שום שאיפה לכך, כל כולו עומד להנות ולשמש את בעליו. 39b

במובן רעיוני נכון לומר שהכלי אין לו בית קיבול. אמנם נכון שבמציאות שעל פני השטח יש לו מקום לקבל, אבל אליבא דאמת אין זה בית קיבול שלו, שהרי רק לצורך אחרים הוא מקבל ושומר את מה שניתן בו. אין לו 'כיס' לקבל ולהטמין רווחים בשביל עצמו, הוא רק מחזיק זאת בשביל להגיש לאחרים. כל כולו עומד ומשמש, והוא משרת את תפקידו באמצעות הבית קיבול שהושם בו.

בלא הטא ותאור

מזה נבא אל הנמשל דהיינו גוף האדם, וכל הגופים שבחפצים ונבראי עולם הזה, שאינם אלא 'כלים' לאורות ורוחניים ופנימיים. זה כל התפקיד והייעוד של קיומם ומציאותם בעולם.

התשובה לכך היא שביקש דוקא עמל ויגיעה בעבודת השי"ת. עצם העובדה שאך טוב וחסד רדפוהו היא שהטרידתו. לא היתה דעתו נוחה בכך שאין לו בעולמו 'עבודה' במובנה השלם, דהיינו עבודת הפרך ביגיעה עצומה של כפיית היצר.

כף עוד והטוב ורע ניכרים בהפרדה מליאה קל מאוד להיות בוחר בטוב, ואין בכך שום רבותא, אבל כאשר אור וחושך משמשים בערכוביא נדרשת עבודה עצומה כדי לראות ולהכיר ביתרון האור מן החושך. מעלת האדם השלם מתבטאת דוקא בתוקף כח הבחירה, כאשר הטוב והרע שוים לפניו, והוא מתאבק קשות לדחות את הרע ולבחור בטוב.

אם כן אפוא היה בחטאו זאת בחינה של עבירה לשמה, להכביד ולהגדיל את עבודת הבחירה בין הטוב והרע, שעל ידי זה יהיה יותר קידוש שם שמים בכריאה.

קודם החטא היוו וחיו את המשמעות של כלי, ומתוך כך לא מצאו שום רצון אחר זולת לשמש את המטרה עבורה נוצרו. בהיות ועצם האדם הוא הנשמה, העמיד הגוף את עצמו אך ורק לשרת את הנשמה, וממילא לא היה מקום לשאיפות ומאויי הגוף. כמו שראינו במשל דהכלי אין לו שאיפה עצמית, כך בנמשל זה שחי בעולמו במובן של 'כלי' אינו תופס שום מציאות כשלעצמו, ואין אצלו מקום לגופניות והנאות הגוף. הרצון וההנאה היחידית של הגוף היא במילוי תפקידו לשמש את הנשמה, כמי שזוכה לשמש את

הצדיק ושמה ונהנה כמה שהצדיק מקבל הגנה ממנו.

בזה מוכן לאשורו שקודם החטא לא היתה מציאות של תאוות וחטאים, שהרי כל החטאים באים רק ממה שהגוף מושך אל הצרכים שלו, ואם הגוף לא רואה את עצמו כמציאות ממילא לא קיים מושג של חטא וגשמיות.

Adam was commanded not to eat of the fruit of the Tree of Knowledge. Obedience to that command was all that was required. And if he held strong and obeyed, all would be well; the world would reach its perfection in a few short hours and be forever perfect. But Adam felt that such an arrangement lacked a significant enough part for him: what would his contribution be to that perfection? Only the passive non-action of resisting one solitary transgression? Surely he was capable of much more than that? Surely he was capable of building worlds on his own? Surely he could be tested much more severely and prove his love of his Creator much more powerfully?

* Adam reasoned that if he were to eat that fruit and bring himself and the world down from their rarefied and almost perfect spirituality into heavy physicality with all the temptations and possibilities of failure which would result, and then hold strong, within that lower state remain true to his Creator, that would be a far greater act of service than merely desisting from one simple action of disobedience. Essentially, he wished to amplify the scope of his free will so that there would be more work to be done, and therefore more opportunity to draw close to Hashem of his own doing.

כך מבואר בספרי מחשבה שבסך נתכוין להחליף את האני. בתחלה היתה הנשמה עצם האדם והגוף כדבר חיצוני, ללא זכות של מציאות עצמית אלא כטפל לנשמה, בתור 'כלי' המשמש אותו. ואחר החטא גם הגוף מדבר כגוף ראשון, אני רעב ואני הולך לאכול.

לעבודה זאת תאב אדם הראשון. עבודה זו כעניני גשמיות היתה חסרה לו קודם אכילת עץ הדעת כאשר המטרה היתה ברורה, מכיון שהגוף היה רק כלי תשמיש של הנשמה ממילא ללא שום מאמץ מיוחד היו כל מעשיו לשם שמים. לכן חפץ שיהא לגוף 'בית קיבול' כשלעצמו, שבעיניו גשמיים יראה תועלת והנאה גופנית ממעשיו, ובכל זאת ירים אצבותיו כלפי מעלה ויאמר לא נהנית מעולם הזה אפילו ככאצבע קטנה.

ברוך דברים אלו נתבונן בענין "ויחל נח
איש האדמה ויטע כרם וישת מן
היין וישכר". ונראה בכך פעולה מקבילה
לחטא עץ הדעת, אשר לפי דיעה אחת
(ברכות מ א) "גפן היה שאין לך דבר שמביא
יללה על האדם אלא יין, שנאמר וישת מן
היין וישכר". ובין שבמעשהו זה נתכוין
נח לתקן את האדמה מן הקללה אשר אררה
ה', ועל דרך צדיקים בדבר שחוטאים בו
*מתרצים, נטע כרם וישת מן היין. אך טעה
ולא עלתה בידו, ובמעשיו עוד הוסיף חטא

על חטא אדם הראשון להביא יללה
לדורות.

48

דהנה כשנתבונן בצורת הענבים, פרי
הגפן, נמצא שהקליפה דבוקה
לפרי יותר מבשאר כל פרי העץ, עד שאין
אפשרות להורידה ולקלפה. במובן פנימי
יש לראות בכך משל לגוף ונשמה הכרוכים
ואחוזים זה בזה. נמצא שבאכילת הגפן
מתבטא כל עיקר החטא, שכאמור טעה
בכך שרצה שהנשמה והגוף. (הפרי עם
הקליפה) יהיו לאחדים שוה בשוה, עם
אפשרות של קבלת הנאה גופנית.

49 וישת מן היין

מובן אפוא מה שבשתיית היין נתכוין נח
איש צדיק לחזור על הדברים,
להיכנס למקום שנכנס אדם הראשון,
ולהצליח במעשיו להביא לימות התיקון,
ואמר: אדם הראשון נכנס ונכשל, ואני
איכנס ולא אכשל.

אך לא עלתה בידו במקום לעלות
ולהעלות אתו את כל הבריאה
הגשמית, להיות הכל בדרגת חולין שנעשר
על טהרת הקודש, הוא "עשה עצמך
חולין", ויחל נח איש האדמה.

וממשיך הכתוב לתאר שני דברים
המעיינים על כשלונו: (א) ויטע
כרם, אם כוונתו שלימה לאכול מפרי הגפן
ולשבוע מטוב קדושתה די לו בגפן אחד,
*לשם מה הוא מתעסק בנטיעת כרם שלם?
(ב) וישת מן היין וישכר, לא נזהר בעצמו
שלא לשתות יתר על המדה, עד שבא לכלל
שכרות ונרמה כגבר עברו יין, כמו אדם
הראשון בשעתו אף הוא הנאת היין
כבשתו. ואם זה קורה בעת שרוצה לפעול

שינוי בבריאה, להגביר הרוחניות על
"הגשמיות, נמצא תחלת דרכו נועד למכשול
ולפוקה.

50

לעשות מגשמיות ורוחניות שהיא מן
עבודת קשות שבמקדש, אלא על מובת
הזהירות שלא להוריד את הרוחניות
לגשמיות, כלומר שלא לגשם ענינים
רוחניים. אם נצליח לתקן דבר זה להעמיד
את הדברים על מכונם, שהגשמיות תעמוד

51 על מפלס שלה בעיני עולם הזה,
והרוחניות תהא במקומה בדברים שמביאים
לחיי עולם הבא, או אז יפתחו לפנינו שערי
העבודה של קידוש הגשמיות והעלאתה
לשיאים רוחניים.

בספר בית תפלה להקדוש בעל פלא
יועץ זי"ע יש תפלה נוראה שיאמר
הנער ביום שנעשה בר מצוה. מה טוב ומה
נעים אם האב מקדים להכין את בנו לכך
בלימוד פיתול המלות והבנת הענינים,
וביום הבר מצוה נכנס בחדר סגור ושופך
את לבו בשיחה זו תפלה לפני יוצרו וקונו,
כמה רגש והתעלות אפשר לשאוב מזה.
כמה התרגשות יש להכניס בלב הנער
בהכנה רבה על השעה המיוחדת של קיום
מצות הנחת תפילין. כמה רגש דקדושה
טמון בעצם הסעודת מצוה. ובעוה"ר באו
בה וחללוה בדברים של גשמיות וחולין
שהנפש היפה גועלת בהם.

52

אוי לה לאותה בושה שבשעה שהאב
נעמד לדרוש איזה דברים מגמגם
בלשונו, ואינו יודע את שיחו בדברי תורה.
זה הדבר היחידי ששכח להכין. על הכל
שם לבו בקפדנות יתירה, ימים רבים
התרוצץ לקנות ולהכין מלבושים נאים לכל
בני המשפחה וכו' וכו', ורק עבור כמה
דיבורים ראויים לשמם לא הספיק לזקדיש
עשר דקות של הכנה. וכי איזה חינוך זה
להילדים אשר חנן לו אלקים? על מי ועל
מה ירוממו את מבטם? (אויף וועמען
זאלען זיי ארויפקוקען)

אין הכוונה כאן לקרוא תגר ולעקור מן
השורש כל ה'מנהג' הזה של תמונות,
אבל לפחות שלא לעשות מזה עיקר ושורש
הכל, עד שבכך משקיעים כל דעתם
ומחשבתם בשעת רחמים ועת רצון הזאת.
ואם נודע לו למחרת שהתמונות לא עלו
יפה הוא כמעט יוצא מדעתו. ומפורסם
הסיפור הבדיחותי (שלדאבוננו אינה רחוקה
מן המציאות) על סדר חופה וקידושין

צריך לחיות עם פנימיות ולא לעשות
* דברים כמעשה קוף בעלמא.
כשעושים פאות לילד במקום לעשות מזה
מין טקס של 'חלאקה', כשמבקשים מהרב
לגוזז עוד פעם בשביל התמונות... יתן
דעתו על עומק הדברים, שבכך גוזזים
ומסלקים את הקליפה של "שלוש שנים
צרלים", כדי לגדל פרי קודש הלולים;
ומעטפים אותו בטלית של מצוה שיפורס
כנפיו עליו להצילו ולהעלותו במעלות

הקדושה, לגדלו ולחנכו ולחכמו לתורה
ולחופה ולמעשים טובים.

על זה אנו צריכים להקדיש עבודתינו,
לנתק ולהסיר את הגשמיות מן
הרוחניות. אדם הראשון ביקש דרגה גבוהה
של העלאת הגשמיות ולעשותה רוחניות,

הנה כי כן שורש המכשלה נמצא כבר
בעצם גישתם לאכילת פרי העץ. כפי
שהעיד הכתוב (בראשית ג ו): "ותרא הצעה
כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעינים
ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל,
ותתן גם לאישה עמה ויאכל". על פי הבנת
פשוטו של מקרא הם נכבשו (ג'ווארען
איבערגינומען) מן המראה וריח הגופני
של המאכל, והתאוה היא שדחפתם לשלוח
יד ולאכול.

ובהיות כן שכל עיקר הפעולה היתה
מושרשת בגשמיות, איך יצפה
להגיע על ידה לעבודה קשה של שבירת
הגשמיות, ולהצליח בכך. ניחא אילו היה
אוכל מבלי להתרגש כלל ממשיכה
הגופנית, באופן שלפחות לעת עתה הוא
מובטח ונקי במעשיו, אז בצדק היה שואף

ומקוה להמשיך בדרכו זאת, להשיג את
המטרה הנעלה של עבודת זיכוך הגשמיות.
אבל אם כבר בצעדו הראשון נתפעל
ונשתומם מן הגופניות, איך יצליח בדרכו
הארוכה כשיהא כולו עסוק וטרוד בענינים
גופניים.

45

אחרי הדברים האלה נבוא להתבונן
בדרכיו של נח איש צדיק תמים,
שנולד מהול כמו אדם הראשון שנברא
מהול (תנחומא נח ה), "והיה העולם ראוי
להתקן בו" (אדיר במרום ח"א עמ' ח).

אחרי המבול היה העולם ריק ושם,
וימח כל היקום מבלי להשאיר
שום עקבות, הכל נמחק ונעקר וצריך
להתחיל ולבנות עולם חדש, אז רצה נח
שאכן יהא זה עולם חדש גם מבחינה
רוחנית. ובמקום שימשיך לטפל עם
הפסולת הנשארת מפגם חטא עץ הדעת,
רצה להתחיל מבראשית, לחזור אל נקודת
ההתחלה של קודם החטא.

55 דעתו מצא הזדמנות נאותה לכך
אחרי שנחרב העולם, שבמקום לבנות
על החורבות אפשר לייסד בנין חדש
ומחודש, במחיקה מוחלטת של העבר,
וראה את עצמו ראוי לכך בהיות והוא
עצמו לא היה תחת השפעת הפגם של אדם
הראשון אשר (סנהדרין לח ב) "מושך בערלתו
היה", והראיה לזה ממה שנולד נח מהול.

46

ויתגל בתוך אהלו
סימן לדבר יש לראות ממה שנאמר בו:
"ויתגל בתוך אהלו", שזה בדומה
למצב של קודם החטא (בראשית ב כה):
"ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא
יתבוששו". ובלשון קדשו של החתם סופר
(ד"ה לא אוסיף לקלל עוד את האדמה): "וחשב
גם כן שחזר עולם כמו קודם החטא ויהיו
ערומים ולא יתבוששו", על כן לא חשש
ויתגל בתוך אהלו, וטעה".